

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr inż. arch. Małgorzaty Sokół pt. Typologia stylowa rezydencji szlacheckich na obszarze Śląska Cieszyńskiego

Promotor: Prof. dr hab. inż. Arch. Magdalena Żmudzińska- Nowak

1. Podstawa opracowania:

1. Umowa o dzieło z Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej 2023
2. Przedstawiona do recenzji praca doktorska w formie komputerowego druku zwanego, z utwardzoną okładką,, z załączoną płytą CD i nośnikiem elektronicznym
3. Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 Nr 65 poz. 595) (Załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu RP z dn. 15 września 2017 r. poz. 1789).
4. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 19 stycznia 2018 r. poz. 261 w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

2. Ogólna charakterystyka pracy

Przedstawiona do recenzji praca doktorska zawiera 282 numerowane strony formatu A4, tekstu, drukowanego dwustronnie. Oprawiony tom obejmuje tekst główny dysertacji, wraz z bibliografią i krótkim streszczeniem w języku angielskim i polskim. Na końcu tekstu głównego dołączono dwa załączniki (Załącznik I i III) zajmujące dodatkowe 349 strony tekstu, tabel, map, rysunków i fotografii, związanych z analizami wykorzystanymi do badań szczegółowych wybranych przez Autorkę obiektów. Załącznik II znajduje się na dołączonym do opracowania nośniku elektronicznym. Zawiera karty z badań ogólnych wszystkich analizowanych obiektów. Do opracowania dodano płytę CD, która zawiera kopię rozprawy doktorskiej, bez załączników.

3. Ocena formalna dysertacji doktorskiej

3.1. Ocena ogólna pracy

Praca ma charakter monograficzny. Autorka przedstawia w niej rezultaty swoich badań dotyczących rezydencji szlacheckich znajdujących się na terenach dawnego Księstwa Cieszyńskiego. Obszar ten był przez niemal 700 lat niezależną jednostką terytorialną, której tożsamość kształtowała się od końca XIII do początku XX wieku, pod rządami najważniejszych europejskich dynastii rodów panujących w Europie. Omawiane terytorium, podzielone jest obecnie między Polskę i Czechy Stanowi nadal region o pewnej specyfice kulturowej, której przejawem są między innymi przebadane przez Doktorantkę różne typy dworskich rezydencji.

Dla badanych obiektów przyjęto indywidualny model typologiczny, zaprojektowany przez Doktorantkę, którego podstawą są wyinterpretowane cechy formalne, stylowe, kompozycyjno-przestrzenne i funkcjonalne analizowanych budynków. Autorska karta

badawcza posłużyła do zebrania charakterystyki 379 obiektów należących do szlachty, położonych w 179 lokalizacjach na badanym obszarze. Tak szerokie podejście, jakie zaprezentowano w dysertacji, wymagało niewątpliwie wielu lat pracy i zaangażowania, gdyż jak wiadomo istniejące źródła są bardzo rozproszone, a do wielu obiektów jak dotąd brak nawet inwentaryzacji.

Jak dotąd nikt nie prowadził badań nad tak szerokim zbiorem obiektów, tak więc praca Autorki jest pierwszą próbą holistycznego podejścia do charakterystyki tego typu zabudowy, na tym obszarze.

3. 1 Ocena struktury i zawartości pracy

Podstawowy tekst rozprawy składa się z 6 głównych rozdziałów oraz zestawienia literatury. Brak jest spisu ilustracji oraz spis zestawień tabelarycznych zarówno dla treści podstawowego tekstu rozprawy jak i dla załączników.

Rozdział pierwszy pt. „Wstęp” liczy 20 stron, drugi pt. „Stan wiedzy oraz definiowanie pojęć” zajmuje 56 stron, trzeci pt. „Typologia jako metoda badawcza zastosowana w pracy” zajmuje 20 stron tekstu, czwarty pt. „Badania ogólne” liczy 61 stron, kolejny pt. „Badania ogólne” ma 56 stron a ostatni, dotyczący badań szczegółowych zawiera 59 stron. Rozdział VI pt. „Podsumowanie i wnioski końcowe” zamknięto w ramach 19 stron tekstu. Na końcu każdego z rozdziałów zawarto podsumowanie omawianej problematyki. Rozdział VII, zatytułowany „Literatura” zawiera spis 595 pozycji obejmujący wydawnictwa polskie i zagraniczne.

Praca jest niezwykle obszerna i bogato ilustrowana rysunkami, mapami, planami i zestawieniami tabelarycznymi, których spis musi być uzupełniony jeśli autorka myśli o opublikowaniu swoich badań.

Tekst pisany jest poprawną polszczyzną, z właściwym użyciem fachowych terminów, co świadczy o dobrym obyciu się Autorki z problematyką dotyczącą konserwacji i ochrony historycznego dziedzictwa architektonicznego. Nieliczne błędy stylistyczne i literowe mogą być skorygowane na etapie ewentualnego przygotowania monografii do druku.

Tekst zawiera wiele odniesień do ilustracji i literatury uzupełniającej klarowny wywód dysertacyjny.

Załączniki stanowią bardzo dobre uzupełnienie treści głównej opracowania, wykazując ogrom pracy badawczej włożonej przez Doktorantkę podczas wizji lokalnej czy w trakcie kwerend archiwalnych. Każdy z nich liczy od kilkudziesięciu do kilkuset stron, więc dziwi Recenzenta brak w nich spisu treści (zwłaszcza dla Załącznika II i III). Podobnie jak w części głównej pracy, do każdego z załączników, powinno się dołączyć osobną listę zamieszczonych ilustracji, tym bardziej, że każdy z nich ma swoją kartę tytułową, niezależne wprowadzenie i podsumowanie dodane na końcu. Można zastanowić się nad zmianą sposobu numerowania ilustracji, rezygnując z dowiązania ich do rozdziałów, na korzyść liczby kolejnej w całości opracowania. Tym sposobem zlikwidują się powtórzenia, gdzie te same fragmenty mapy lub te same ilustracje występują pod innymi numerami.

Wobec wielu powtórzeń, całych stron, jakie występują między Załącznikiem II a III (badania szczegółowe - badania ogólne) można się zastanowić pogrupowaniem obiektów należących do jednego zespołu, w tej samej lokalizacji i załączenie do zespołu jednej kwerendy archiwalnej.

Na dysku CD, jeśli się go dostarcza, powinny być przekopowane wszystkie części pracy, wraz załącznikami. Niestety czytnik elektroniczny, rozpadł się po pierwszym użyciu i Załącznik II nie był dostępny dla Recenzenta powtórnie, a Załączniki I i III dostępne były tylko w wersji papierowej

Generalnie struktura pracy jest jednak przejrzysta, mimo bardzo rozbudowanej zawartości.

3.2. Zawartość merytoryczna pracy

Rozdział pierwszy (Wstęp) prezentuje charakterystykę problematyki, która stała się podstawą dla przeprowadzenia różnego typu badań Autorki. Podsumowaniem tej pracy jest niniejsza rozprawa. W treści pierwszego rozdziału podano uzasadnienie dla przyjętych przez Autorkę celów pośrednich jakimi niewątpliwie są: uszczegółowienie kilku pojęć powiązanych z problematyką badawczą, oraz przyjęcie własnego narzędzia dla przeprowadzenia typologii rezydencji szlacheckich, znajdujących się na danym terenie. Podstawę zaproponowanej przez Autorkę typologii stanowią zidentyfikowane cechy formalne, stylowe, kompozycyjne oraz funkcjonalno-przestrzenne. Własne narzędzie typologiczne miało wspomóc Autorkę w weryfikacji postawionej tezy: *Istnieje możliwość opracowania klasyfikacji rezydencji szlacheckich Księstwa Cieszyńskiego, bazującej na typologii obiektów rezydencjonalnych, uwzględniając w niej trzy podstawowe typy obiektów rezydencjonalnych (zamek, pałac, dwór), które licznie dominują w obszarze badań, wraz ze wskazaniem ich podtypów, o ile będą one możliwe do określenia oraz ich przekształceń.*

Doktorantka swe badania koncentrowała na głównych typach siedzib szlacheckich jakimi są: zamek, pałac, dwór włączając do tworzonego rejestru również kilka dodanych przez nią podtypów. Istotnym elementem było wyjaśnienie Autorki, że pod pojęciem „szlachta”, rozumie ona całą warstwę społeczną, która posiadająca odpowiednie przywileje oraz ziemię. W swoich analizach nie brano więc pod uwagę relacji między charakterystyką kompozycji rezydencji a statusem majątkowym, zamieszkującego ją szlachcica.

Rozdział drugi pt. „Stan wiedzy oraz definiowanie pojęć” stanowi przegląd różnego typu źródeł archiwalnych oraz publikowanych prac naukowych i popularyzatorskich, które po raz pierwszy zebrała, usystematyzowała i szczegółowo omówiła Autorka w kolejnych podrozdziałach (II.1.1-II.1.4). Według jej rozpoznania, brak jest całościowych opracowań dotyczących założeń rezydencjonalnych na obszarze Śląska Cieszyńskiego. Jest kilka opracowań, które jednak dotyczą tylko jednego konkretnego obiektu. Wiele obiektów nie ma choćby szkicowej inwentaryzacji. Stan wiedzy mówiono na 8 stronach tekstu.

Druga część tego rozdziału zawiera analizy terminów używanych w literaturze dedykowanej rezydencjom. Ta szeroka analiza, zajmująca 46 stron tekstu, doprowadziła do sformułowania przez Autorkę własnych definicji dla terminu „rezydencja” oraz dla trzech podstawowych typów rezydencji: zamek, pałac i dwór. Analizy dotyczyły problemów związanych z ogólnym pojęciem rezydencji, jakie funkcjonuje w literaturze (rozdział II.2.1. z podpunktami), podstawowymi pojęciami dotyczącymi rezydencji oraz jej statusu (Rozdział II.2.2. z podpunktami). Tą część rozdziału podsumowano w Rozdziale II.3 (z podpunktami), prezentując własną definicję pojęć podstawowych typów, według których Autorka prowadziła dalsze badania.

Rozdział trzeci, zatytułowany Typologia jako metoda badawcza zastosowana w pracy, zawiera omówienie metod jakie używała Autorka dla systematyzowania badanych obiektów. To jedno z narzędzi badawczych dla analiz obiektów architektonicznych, miało ją doprowadzić do zdefiniowania uniwersalnych wzorców typologicznych dla rozpatrywanych rezydencji na obszarze Księstwa opartego głównie na bazie funkcjonalistycznej, a tylko w niektórych przypadkach bazujących na cechach architektonicznych. (str.95)

Badania i zestawienia typologiczne doprowadziły Autorkę do zaprezentowania modeli wzorców przedstawionych w Podsumowaniu dysertacji.

Rozdział czwarty prezentuje **wyniki badań ogólnych** przeprowadzonych przez Autorkę. Obok charakterystyki geograficzno-historycznej całego regionu, przedstawiono w nim generalną charakterystykę przemian budownictwa rezydencjonalnego na badanym terenie oraz waloryzację znajdujących się tu obiektów rezydencjonalnych.

Rozdział piąty dotyczy wyników **badan szczegółowych**, jakie Autorka przeprowadziła na wybranych 18 z 379 wylistowanych w Załączniku II obiektów z analizowanego obszaru. Do omawianego zbioru włączono różne typy i podtypy rezydencji szlacheckich. W głównej treści monografii szerzej zaprezentowano tylko badania zamku cieszyńskiego oraz Pałacu Myśliwskiego wybudowanego we wschodniej części wzgórza zamkowego w XIX w. Wyniki analiz innych wybranych obiektów podano w postaci bardzo ogólnego zestawienia tabelarycznego (Tabela V.1. Karta zestawcza...). Karty wszystkich pozostałych obiektów dostępne są w Załączniku III. Karty te są takie same jak dla badań ogólnych. Rozszerzono je jednak o 1-2 stronicowy opis budynku. Badania szczegółowe zostały podsumowane przez Autorkę na końcu tego rozdziału.

Rozdział szósty to Podsumowanie i wnioski końcowe. W treści rozdziału, Autorka potwierdza przedstawioną swoją tezę, wskazując, że dzięki badaniom udało się stworzyć wzorce klas typów rezydencji szlacheckich terenu Księstwa Cieszyńskiego. Wyniki zbiorczych zestawień zaprezentowane są w Załączniku I. Zarówno karty budynków, jak zestawienia zbiorcze stanowią niezwykle istotne uzupełnienie stanu wiedzy na temat rezydencji szlacheckich na badanym terenie. Ułatwiają podejście w identyfikacji i ocenie cech, stanowiących o typie danej zabudowy. Przedstawione dane pozwalają nie tylko wzbogacić stan wiedzy o tak ważnym zasobie obiektów stanowiących dziedzictwo architektoniczne tej ziemi, ale także mogą ułatwić służbom konserwatorskim właściwą ochronę konserwatorską tego dziedzictwa. Dzięki temu opracowaniu można także spróbować stworzyć programy celowe ochrony konserwatorskiej rezydencji szlacheckich *en block*.i sięgnąć po dofinansowanie dalszych badań z funduszy europejskich.

Rozdział siódmy stanowi wykaz literatury (595 publikacje, także w językach obcych) Na końcu rozdziałów zamieszczono streszczenie doktoratu w języku polskim i angielskim.

Załącznik I zawiera mapę z rozmieszczonymi lokalizacjami, w których występują badane przez Autorkę obiekty, dalej tabelaryczny spis obiektów, które przebadano, z podaniem lokalizacji odpowiednim odniesieniem do załącznika II (nr pozycji w załączniku), kolejno tabelaryczny indeks obiektów o niezidentyfikowanej funkcji, wskazanych na mapach, ale niepotwierdzonych w badaniach *in situ*, następnie spis tabelaryczny obiektów zidentyfikowanych przez Autorkę na podstawie analizy map terenu z lat 20, 30 XX wieku. Opracowanie kończy zestawienie z podaniem cech architektonicznych przebadanych obiektów. Wszystkie zestawienia mają numerowane odnośniki do kart obiektów zamieszczonych w Załączniku II. Brak przy tych zestawieniach odniesienia do numeru strony, na której umieszczono kartę obiektu, co ułatwiłoby orientację w zgromadzonym, tak obszernym materiale.

W tabelarycznych zestawieniach Autorka porównuje 379 zidentyfikowane przez siebie obiekty, które zlokalizowano w 179 miejscowościach. Brak spisu tabel.

Załącznik II zawiera opis wszystkich przebadanych obiektów, pogrupowany w V tomów (2969 stron). Każdy z obiektów ma swoją kartę, z podstawowymi informacjami na swój temat. Opisy (karty ogólne) wzbogacone zostały informacjami na temat folwarków. Rejestr ten stanowi bazę dla wszystkich dalszych badań Autorki

Załącznik III- zawiera opis wybranych 19 obiektów, dla których prowadzono badania szczegółowe. Każdy obiekt ma zestawienie danych, na które składają się: dane ogólne takie jak lokalizacja, rok budowy, własność, typ rezydencji, status jej ochrony, dostępność komunikacyjna i wizualna. Każdy z przykładów ma zebraną kartografię, wskazującą na jego lokalizację (lub jej brak), oraz ikonografię historyczną uzupełnioną zdjęciami i mapami pokazującymi obecny stan zachowania budynku. Na końcu zebranych w formie Karty obiektu

informacji dla danego budynku dołączono opis architektoniczny budynku oraz dostępną bibliografię (wraz ze stronami internetowymi, poświęconymi temu budynkowi). Tutaj jak przy innych tomach brak jest spisu zawartości rejestru oraz brak spisu map i ilustracji.

Przedstawiona praca doktorska ma interesującą strukturę, w której w części głównej umieszczono pewne uogólnienia i podsumowania. Teoria w niej zawarta posłużyła Autorce do zbudowania modelu, według którego przebadane zostały wszystkie znalezione podczas badań kartograficznych obiekty. Zaprezentowane w Załącznikach, karty badań, według oceny Recenzenta stanowią najcenniejszą część całego opracowania.

4. Ocena głównego problemu badawczego zaprezentowanego w pracy.

Głównym problemem badawczym pracy było kompleksowe rozpoznanie zbioru rezydencji szlacheckich znajdujących się na terenie dawnego Księstwa Cieszyńskiego. Jest to niewątpliwie praca pionierska i w swym podstawowym zamierzeniu również innowacyjna, gdyż jak dotąd nie powstało żadne opracowanie na ten temat, a poszczególne obiekty badane i opisywane przez innych badaczy nie miały odniesień typologicznych w stosunku do specyfiki regionu. Na szczególne wyróżnienie zasługuje decyzja Autorki o podjęciu się analiz historycznych map tego regionu, dzięki której otrzymaliśmy rejestr nie tylko obiektów zachowanych, ale także już nieistniejących czy w pełni przekształconych. Stworzenie takiej bazy jest niezwykle cennym osiągnięciem, które z pewnością posłuży dla dalszych badań i analiz nie tylko związanych z ochroną zasobów dziedzictwa architektonicznego, ale także dla studiów historycznych i społeczno-gospodarczych wybranego obszaru.

Mając tak bogaty zbiór (379 zidentyfikowanych obiektów), nie sposób nie pokusić się o próbę stworzenia systemu, który pozwoli na łatwą i prostą ocenę typologiczną budynków. To umożliwi przyszłe badania porównawcze. Zaproponowane przez Doktorantkę karty charakterystyki dla wszystkich zidentyfikowanych obiektów, stały się podstawą do dalszych jej badań (etap czwarty badań), w których Autorka zaproponowała model karty szczegółowej.

Opracowane karty miały doprowadzić do opracowania typologii przebadanych obiektów, w uwzględnieniu ich formy i innych charakterystycznych parametrów, które w różny sposób dobierane do zestawień mogłyby dać różnego typu informacje przekrojowe, charakteryzujące cały zbiór, zarówno pod kątem ilościowym jak i jakościowym.

Przyjęta metodyka postępowania badawczego jest słuszna i zapewnia otrzymanie interesujących rezultatów. Małym mankamentem, może być niedosyt wynikający z dość ogólnych uwag na temat innych metod używanych do oceny typologicznej budynków, prowadzonych dla innych obszarów, przez innych badaczy w kraju i zagranicą (mały podrozdział III.1.1.liczący tylko niecałe 4 strony). Zabrakło miejsca na szczegółowy opis narzędzi i technik zastosowanych przez innych badaczy. Interesującym mogłoby być przetestowanie tych modeli i porównanie wyników, co najlepiej zweryfikowałoby działanie modelu przedstawionego przez Autorkę (karta charakterystyki) Rozdział ten mógłby zastąpić całą część liczącą ponad 60 stron, poświęconą definicjom pojęć takich jak dwór, zamek, szlachta, rezydencja (Rozdz. II.2 i II.3 – oba z podpunktami). Obszerne analizy tych terminów można znaleźć w istniejących już opracowaniach, więc wystarczyłoby, aby Autorka dodała słownik terminów, w którym znalazłoby się autorskie podejście do wybranej definicji.

Autorka opisując stosowane przez siebie metody badawcze skupia się tylko na typologii, którą dokładnie opisuje pod kątem znaczenia ogólnego pojęcia jak i możliwości wykorzystania przez nią dla swoich badań (cały rozdział III- 20 stron). Tymczasem Recenzent doskonale zdaje sobie sprawę, że bez skorzystania z innych metod badawczych. Bez analizy w tym krytyki źródeł i piśmiennictwa, syntezy, abstrahowania, porównania, uogólnienia, czy wnioskowania, pracy tej nie można ukończyć.

W przyjętych przez Autorkę wytycznych dla typologii obiektów rezydencji szlacheckich dominuje odniesienie funkcjonalne i formalne. Autorka odrzuca rozróżnienie rezydencji ze względu na różnice majątkowe, powszechne dla tej warstwy. Wydaje się to dyskusyjne, gdyż inne siedziby budowała tzw. szlachta drobna, niemająca poddanych i sama uprawiająca własną ziemię (przypadki szczególnie popularne na Mazowszu), której dworek niewiele różnił się od chaty bogatego chłopa, a inne choćby i szlachta reprezentująca własność średnią tj. właściciele jednej lub kilku wsi. Nawet między bogatą szlachtą widać różnice między zamkami i pałacami. Rezydencje szlacheckie miały swoją militarną dominację, widoczną najczęściej w ukształtowaniu terenu i zwartej zabudowie, w zależności od czasów w których powstawały. Pierwsze siedziby z natury swojej były warowne, zapewniające schronienie domownikom przed licznymi wojnami i sąsiedzkimi najazdami. I znowu, w tym przypadku drobna szlachta ograniczała się do wystawienia drewnianych płotów, wokół swej siedziby, szlachta średniozamożna budowała wieże kamienne jako element swojej siedziby, natomiast najbogatsi stawiali zamki, do których chronili się biedniejsi szlachcice, stanowiąc zarazem trzon drużyny broniącej zamek. Od 2 poł. XVII wieku coraz częściej fundowano reprezentacyjno-mieszkalne siedziby, ale i tu ich forma, wielkość i położenie zależało od kondycji finansowej właściciela.

W wyróżnionej w pracy typologii wyróżniają się przesłanki funkcjonalne. Autorka wprowadza rozróżnienie między pałacem, zamkiem a dworem, wskazując na wprowadzenie w pałacach „dodatkowej przestrzeni publicznej związanej z publiczną rolą rezydenta” (s.86). Dalej: „często duże budynki mieszkalne występujące w ramach zamków, określa się jako pałace: pałac królewski na Wawelu...” Zamek królewski na Wawelu nigdy nie nazywano pałacem, a liczne pałace, budowane w stylu neogotyckim, stroiły się w elementy militarne (liczne wieże i krenelaże). Publiczne reprezentacyjne przestrzenie cechowały przede wszystkim zamki. W rezydencjach magnackich publiczny dostęp mieli tylko zaproszeni goście.

Najwięcej wątpliwości budzi jednak odniesienie formalne jako przesłanka dla typologicznego podziału obiektów. Samo odniesienie jest jak najbardziej słuszne, jednak w tym przypadku powinno się mocniej podkreślić różnice między rozpatrywanymi przez Autorkę typami. Dla przykładu, zasadnicza różnica między dworem a pałacem zawiera się w liczbie kondygnacji. Dwory nawet bogatej szlachty były zazwyczaj parterowe. Nawet jeśli budynki te miały wysokie portyki i piętrowe ryzality środkowe, były budynkami parterowymi. Oczywiście zdarzają się pałacyki parterowe z XIX w, które bardziej charakteryzowały typ willi podmiejskiej lub dworu myśliwskiego Takich różnic pewnie w budynkach na badanym obszarze jest sporo.

Ostatnia uwaga wiąże się z samym tytułem rozprawy. Autorka zaproponowała tytuł *Typologia stylowa rezydencji szlacheckich na obszarze Śląska Cieszyńskiego*. Niestety w całym opracowaniu próżno szukać omówienia lub choćby zaznaczenia ogólnego stylu w jakim budowano te rezydencje. Być może to jakieś przeoczenie, a tytuł do przyszłego wydawnictwa powinien nie zawierać określenia "stylowa,,

Powyższe uwagi merytoryczne są dyskusyjne. Rozpatrywane z punktu widzenia podejścia uniwersalnego mają znaczenie i jeśli Autorka myśli o wydaniu swojej pracy drukiem, powinna przemyśleć raz jeszcze niektóre fragmenty opracowania. Zawsze jednak można się wybronić, że przyjęta do analiz autorska definicja pojęć podstawowych jest podejściem, które wymaga na przykład specyfika regionu.. Polemika ta nie umniejsza wielkiej wartości samego rejestru przebadanych przez nią obiektów, który jest wielką wartością tej pracy.

5. Uwagi dotyczące materiału ilustracyjnego

Bardzo bogaty i niezwykle interesujący materiał ilustracyjny jest niestety źle przygotowany przez Autorkę. Obok brak spisu ilustracji (osobny spis wymagany jest dla map, osobny dla fotografii archiwalnych i współczesnych), rzuca się w oczy słabo opracowana informacja na temat źródeł pozyskanych ilustracji. Podane strony internetowe prowadzą do adresów ogólnych instytucji, zamiast do szczegółowego miejsca, przy adresach brak daty dostępu. Jeśli przedstawiamy archiwalia, będące częścią zbiorów, należy podać zarówno sygnaturę elementu zbioru, jak i adres instytucji dany egzemplarz przechowującej. W opisach powinny widnieć autentyczne tytuły (w językach obcych, jeśli źródła są obcojęzyczne) Autorka bardzo często odwołuje się do zbiorów pana M. Makowskiego, kustosa muzealnego. Jeśli owe zbiory są osobną kolekcją, to również wypada określić, gdzie są przechowywane jak skatalogowane. Jeśli to kolekcja prywatna, to jak sędzę po publikacjach Makowskiego, pewnie zostały już w jakiejś książce opublikowane, a wtedy zapis powinien wyglądać inaczej. Dla przykładu- podpis pod historycznym planem i elewacjami rezydencji, zamieszczony w pracy na stronie 187 brzmi: „Rys.V.28. Plany Pałacu Myśliwskiego. Ze zbiorów Mariusza Makowskiego.”, a przecież widnieją tu kolorowe widoki i rzuty z wyróżnieniami części murów kolorem. Wypadałoby podać autora planu, datę, gdzie oryginał się znajduje. Zamieszczone opisy w pracy w dużej części są zbyt enigmatyczne, pozbawione wartości naukowej i wbrew ustawie o prawie autorskim.

Podobnie z mapami. Autorka wycina fragmenty z map, podając wprawdzie tytuły, ale własne, określa czas powstania, ale bez adnotacji o autorze, bez dokładnej nazwy oryginału mapy oraz informacji gdzie takie źródło pozyskała. Np. w tabeli V.1 ze stron 204-208 mamy kilkanaście fragmentów prawdopodobnie 2 map austriackich (sądząc po kolorze i kroju liter) W tabelce widnieje jednak dziwny tytuł „mapka krajobrazu rezydencjonalnego z roku 1836.” Z pewnością nie jest to tytuł oryginału. Autorka kilkakrotnie w tekście wspomina o różnych mapach z których korzystała np. mapy austriackie I, II i III mapowania, czyli z 2-giej połowy XVIII wieku, 1-szej i 2-giej połowy XIX wieku. „Wykorzystano także kataster austriacki z XIX wieku (pierwszy z roku 1836 i drugi z roku 1873), oczywiście pod warunkiem dostępności do tego źródła. Korzystano także z map pruskich II i III mapowania oraz, w szczególnych przypadkach, z innych map szczegółowych. Odpowiednie fragmenty wycinków map znajdują się w kartach charakterystyk w Załącznikach...” (s.115). Próżno szukać tu, oryginalnych nazw map, szczegółowych dat ich powstania czy autorów. Kilkadziesiąt stron dalej znów mamy tekst: „Do ilustracji wielkości obiektu i wielkości obszaru rezydencji oraz do wskazania wpływu siedlisko-twórczego wykorzystano mapy z roku 1836. Jest to pierwsza wersja map austriackich, które w sposób wierny oddają relacje przestrzenne. (s. 209)- ten sam problem- jest informacja o pierwszej wersji mapy, ale znów nie znamy źródła pochodzenia, autora itd. Poprawny (częściowo) opis pojawia się dopiero przy załączonych materiałach archiwalnych do kart ogólnych obiektów (w Załączniku III). Nadal jednak nie ma miejsca przechowywania zbioru, a podana strona internetowa (bez daty dostępu) jest ogólna.

Wobec braku spisu trudno określić ile z zamieszczonych ilustracji jest autorskich. Wydaje się, że większość jest wzięta ze stron internetowych i ze zbiorów wspomnianego M. Makowskiego. Jeśli chodzi o wykorzystanie stron, to obok braku dat nie podano informacji o prawie do ich publikacji. Gdy Autorka wykorzystuje zdjęcia M. Makowskiego, publikowane już gdzieś indziej, musi podać miejsce publikacji i wydawnictwo, gdyż to zazwyczaj ono płaci za wykorzystanie zdjęć archiwalnych i trzeba uzyskać także ich zgodę (nie tylko autora). W przypadku publikacji fotografii nieautorskich, lub materiałów archiwalnych w opracowaniu naukowym trzeba zwrócić staranniejszą uwagę i poświęcić więcej czasu na zaopatrzenie materiału ilustracyjnego odpowiednimi opisami.

6. Konkuzje

6.1. Konkluzja ogólna:

Przedłożona dysertacja pani mgr inż. arch. Małgorzaty Sokół, zatytułowana „Typologia stylowa rezydencji szlacheckich na obszarze Śląska Cieszyńskiego” spełnia wszystkie przyjęte wymogi stawiane pracom doktorskim i wnoszę o rozpoczęcie dalszego postępowania w przewodzie doktorskim

6.2. Konkluzja wdrożeniowo-aplikacyjna

Przedstawiona monografia naukowa stanowi kompendium wiedzy na temat zbioru budynków rezydencjonalnych na terenie Śląska Cieszyńskiego i może służyć jako materiał wyjściowy dla dalszych badań nad rezydencjami szlacheckimi.

Zawarty w pracy materiał ilustracyjny, zbiór archiwaliów i bibliografii wraz z zestawieniami tabelarycznymi oraz waloryzacją stanu zachowania może być pomocny dla korekty miejscowej polityki ochrony zabytków. Może także posłużyć zmianom sposobu zapisów wytycznych w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego, aby chronić ważne dla zachowania dziedzictwa kulturowego obszaru obiekty, które nie zostały objęte rejestrem zabytków.

6.3. Konkluzja w zakresie rozwiązania problemu naukowego

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani Doktorantki mgr inż. Arch. Małgorzaty Sokół spełnia wszystkie niezbędne warunki, stawiane pracom doktorskim, wyrażone brzmieniem artykułu 13. Ustawy o stopniach i tytule naukowym, Po raz pierwszy dokonano szczegółowej rejestracji a następnie analitycznego podsumowania zbioru siedzib szlacheckich na całym terytorium Śląska Cieszyńskiego. Przyjęta przez Autorkę innowacyjna metodologia typologii budynków, pozwala na prowadzenie szerokich analiz pod różnym kątem

6.4. Konkluzja dotycząca sylwetki Kandydatki do stopnia doktora

Przedłożona do oceny praca spełnia wszystkie kryteria jakościowe wymagane dla prac doktorskich, jakie są określone w w/w Ustawie. Autorka wykazuje się opanowaniem wymaganej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie architektura i urbanistyka, umiejętnością wyszukiwania i korzystania z archiwaliów, czytania starych map oraz prowadzenia badań i analiz architektury *in situ*. Przeprowadzone przez nią samodzielne badania dowodzą staranności podejścia do źródeł i umiejętności wnioskowania cechujące doświadczonych badaczy. Stosuje różnorodne metody badawcze, nie stroniąc od prób podejścia innowacyjnego i budowania nowych narzędzi typologicznych.

6.5. Opinia końcowa

W związku z powyższym opiniuje pozytywnie przedłożoną do recenzji pracę doktorską pt. „**Typologia stylowa rezydencji szlacheckich na obszarze Śląska Cieszyńskiego**”, wykonaną pod opieką promotora Pani Profesor dr hab. inż. arch. Magdaleny Żmudzińskiej-Nowak i rekomenduję ją do przyjęcia przez Wysoką Radę Dyscypliny Architektury i Urbanistyki Politechniki Śląskiej jak również wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr inż. arch. Małgorzaty Sokół do publicznej obrony.